

Normas, kas noteic valsts un pašvaldību institūcijām pienākumu publicēt un vismaz astoņus gadus glabāt to mājaslapās informāciju par to amatpersonu un darbinieku atalgojumu, neatbilst Satversmei

2019. gada 6. martā Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2018-11-01 “Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta 9.² daļas 1. un 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Apstrīdētās normas

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta 9.² daļas 1. un 2. punkts:

“Lai nodrošinātu Satversmes 100. pantā nostiprināto cilvēktiesību uz vārda brīvību, tai skaitā informācijas atklātību, ievērošanu un efektīvu īstenošanu iespējami ērti privātpersonām, visu valsts un pašvaldību strādājošo atlīdzība ir pilnīgi atklāta sabiedrībai šādā kārtībā:

- 1) institūcijas visām amatpersonām un visiem darbiniekiem aprēķināto atalgojumu un citas naudas summas, kas viņiem pienākas, katru mēnesi publicē institūcijas mājaslapā internetā, norādot vārdu, uzvārdu, amatu un aprēķināto summu, ja likums nenosaka citādi;
- 2) informācija par institūcijas amatpersonām un darbiniekiem aprēķināto atalgojumu un naudas summām, kas viņiem pienākas, iestādes mājaslapā internetā atrodas ne mazāk kā astoņus gadus. Ja institūciju likvidē, šīs publicētās informācijas pieejamību līdz noteiktā termiņa beigām turpina uzturēt augstākas iestādes mājaslapā internetā.”

Augstāka juridiska spēka norma

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pants: “Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc vairāku valsts dibinātu augstskolu darbinieku pieteikuma. Apstrīdētās normas noteic, ka informāciju valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem aprēķināto atalgojumu un citām naudas summām, kas viņiem pienākas, publicē attiecīgo institūciju mājaslapās internetā un šī informācija mājaslapā atrodas vismaz astoņus gadus. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka tādas informācijas publicēšana un ilgstoša atrašanās internetā ierobežo viņiem Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Pēc pieteikuma iesniedzēju ieskata, apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo to pieņemšanā neesot ņemti vērā Valsts prezidenta, citu institūciju un personu iebildumi par normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 96. pantam un datu aizsardzības prasībām. Turklāt šādam pamattiesību ierobežojumam neesot leģitīmā mērķa, un tas arī neesot samērīgs.

Tiesas secinājumi

Par tiesvedības izbeigšanu lietā

Visupirms Satversmes tiesa izvērtēja jautājumu, vai tiesvedība lietā nebūtu izbeidzama jo daļai pieteikuma iesniedzēju apstrīdētās normas nav piemērotas. Satversmes tiesa atzina: tas, ka apstrīdēto normu tiesiskās sekas daļai pieteikuma iesniedzēju no viņiem neatkarīgu iemeslu dēļ nav iestājušās, tomēr nenozīmē, ka viņi nebūtu nokļuvuši šo normu tvērumā.

Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārums apstrīdēto normu imperatīvā rakstura dēļ ir radies ar šo normu spēkā stāšanās brīdī. Tādēļ Satversmes tiesa secināja, ka tiesvedība lietā ir turpināma. [14., 15.3.]

Par Satversmes 96. panta tvērumu

Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību aizsargā citstarp indivīda personas datus. [16.1.]

To satura noskaidrošanā ir jāņem vērā arī Eiropas Savienības tiesību akti, konkrētāk – Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (turpmāk – Datu regula). Atbilstoši Datu regulas 4. panta 1. un 2. punktam apstrīdētajās normās noteiktās informācijas par pieteikuma iesniedzējiem publicēšana un glabāšana ir uzskatāma par personas datu apstrādi. [16.2.]

Par to, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu

Satversmes tiesa vispirms izvērtēja to, vai apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu. Satversmes tiesa norādīja, ka Saeima, īstenojot likumdošanas tiesības, bauda rīcības brīvību tiktāl, ciktāl netiek pārkāpti vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas. Viens no vispārējiem tiesību principiem, kas atvasināts no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas, ir tiesiskas valsts princips. No tā izriet noteiktas prasības arī attiecībā uz likumdošanas procesu. [18., 18.1.]

Likumdošanas procesā jāievēro vispārējie tiesību principi, Satversmē un Saeimas kārtības rullī reglamentētie procesuālie priekšnoteikumi un prasības, arī attiecībā uz to likumprojektu pieņemšanas gaitu, kuri saistīti ar valsts budžetu. [18.1.]

Likumdevējam jāizvērtē paredzēto tiesību normu atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām un to saskaņotība ar tiesību sistēmu. Paredzētais tiesiskais regulējums, kur tas nepieciešams, jāpamato ar izskaidrojošiem pētījumiem. Likumdevējam tiesību normu jaunradē, īpaši gadījumos, kad tiek ierobežotas pamattiesības, jābalstās, kur nepieciešams, plānotā tiesiskā regulējuma sociālās ietekmes izvērtējuma pētījumā un jāapsver šā tiesiskā regulējuma ieviešanai un izpildei nepieciešamie pasākumi, kā arī nozaru speciālistu izteiktās riska prognozes. Turklāt likumdevējam savlaicīgi un pienācīgi par paredzēto tiesisko regulējumu jāinformē sabiedrība. [18.1.]

Minētās prasības ir no tiesiskas valsts principa atvasinātā labas likumdošanas principa galvenie, bet ne vienīgie konkretizācijas elementi. Tās citstarp dod iespēju saprast, kāpēc likumdevēja noteiktais pamattiesību ierobežojums demokrātiskā tiesiskā valstī ir pieļaujams. Šīs prasības ir jāievēro, nosakot jebkuru pamattiesību ierobežojumu. [18.1.]

Par apstrīdēto normu saistību ar valsts budžetu

Apstrīdētās normas bija ietvertas likumā, kura projekts bija iekļauts gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu pavadošo likumprojektu paketē. Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējam ir tiesības un arī pienākums valsts budžeta likumā un to pavadošo likumu paketē iekļaut vienīgi tādus jautājumus, kas attiecas uz konkrēto saimniecisko gadu un ir cieši saistīti ar valsts finanšu līdzekļu izlietojumu. Ja kāds likumprojekts vai priekšlikums šiem kritērijiem neatbilst, Saeimai tas jāizslēdz no budžeta likumprojektu paketes. [18.2.]

Satversmes tiesa norādīja: tas vien, ka apstrīdētās normas noteic ar valsts un pašvaldību institūciju budžetu izlietojumu saistītās informācijas atklātību, vēl nenozīmē, ka šīs normas bija nepieciešams pieņemt, lai regulētu valsts finansiālo darbību kārtējā saimnieciskā gada ietvaros. Likumprojekts uzskatāms par attiecināmu uz konkrētu saimniecisko gadu, ja tas paredz tādu regulējumu, kas ietekmē valsts finansiālo darbību attiecīgajā saimnieciskajā gadā. Apstrīdētās normas šādu regulējumu nenoteic. Tādēļ Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertais tiesiskais regulējums nevarēja tikt ietverts gadskārtējā valsts budžeta likumu pavadošo likumprojektu paketē. [18.2.]

Par Valsts prezidenta iebildumu vērtēšanu

Satversmes tiesa pārbaudīja, vai Saeimai, pieņemot apstrīdētās normas, bija jāizvērtē iebildumi, kurus Valsts prezidents izteica, pieprasot apstrīdētajām normām līdzīga tiesiskā regulējuma – 2017. gada 22. jūnijā pieņemtā likuma “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” (turpmāk – grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā) – otrreizēju caurlūkošanu Saeimā. [18.3.]

Satversmes tiesa secināja, ka Satversmes 71. pantā noteiktā likuma otrreizējās caurlūkošanas tiesību institūta mērķis ir sekmēt tiesiskās sistēmas iekšējo saskaņotību. Ja Valsts prezidents ir izteicis iebildumus pret paredzēto tiesisko regulējumu, Saeima nedrīkst censties izvairīties no šā tiesiskā regulējuma satversmības un atbilstības tiesiskās sistēmas iekšējai saskaņotībai izvērtējuma, ietverot attiecīgo regulējumu citā likumprojektā. Šāda situācija neatbilstu labas likumdošanas principam, starpinstitucionālās lojalitātes principam un labas ticības principam. [18.3.1.]

Ar grozījumiem Valsts pārvaldes iekārtas likumā bija paredzēts noteikt Satversmes 96. pantā ietverto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojumu, kas pēc būtības ir līdzīgs tam, kurš noteikts apstrīdētajās normās. Tādēļ Saeimai bija pienākums apstrīdēto

normu pieņemšanas gaitā vērtēt arī iebildumus, kurus pret grozījumiem Valsts pārvaldes iekārtas likumā izteica Valsts prezidents. Savukārt Saeima minētos iebildumus pēc būtības nebija izvērtējusi [18.3.]

Par Datu regulas ievērošanu

Apstrīdēto normu pieņemšanas brīdī Datu regula bija stājusies spēkā, taču nebija kļuvusi piemērojama. Šajā laikā dalībvalstīm bija jāveic likumdošanas pasākumi, kas nepieciešami tam, lai nodrošinātu nacionālo tiesību normu atbilstību Eiropas Savienības tiesību normām un sagatavotos Eiropas Savienības tiesību normu piemērošanai. [18.4.1.]

Saeimai atbilstoši labas likumdošanas principam apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā bija jāvērtē Datu regulā izvirzītās datu aizsardzības prasības. Šāds vērtējums bija nepieciešams, lai Saeimas izraudzītais pasākums nebūtu tāds, kas ir pretrunā Eiropas Savienības dalībvalstu lojalitātes principam un apgrūtina Eiropas Savienības mērķu sasniegšanu. Tomēr Satversmes tiesa secināja, ka Saeima nav vērtējusi apstrīdēto normu atbilstību Datu regulai un to savstarpējo saskaņotību. [18.4.2.]

Par likumdošanas gaitā pieļauto pārkāpumu būtiskumu

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā netika ievērots labas likumdošanas princips. Minētie pārkāpumi izskatāmajā lietā, it īpaši to kopsakarā, atzīstami par būtiskiem. Satversmes tiesa norādīja, ka pastāv pamatotas šaubas par to, ka tad, ja likumdevējs likumdošanas procesā būtu izvērtējis saistībā ar apstrīdētajās normās ietvertu pamattiesību ierobežojumu izteiktos iebildumus un viedokļus, likumdošanas procesa rezultātā būtu pieņemts atšķirīgs lēmums. Tādējādi tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu un tās neatbilst Satversmes 96. pantam. [18.5.]

Par brīdi, ar kuru apstrīdētās normas zaudē spēku

Satversmes tiesa norādīja, ka demokrātiskā tiesiskā valstī tiek ievērots princips, ka tiesību norma, kas nav pieņemta pienācīgā kārtībā, nevar radīt tiesiskas sekas. Tādēļ Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas zaudē spēku no to spēkā stāšanās brīža. [19.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta 9.² daļas 1. un 2. punktu par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un spēkā neesošiem no to spēkā stāšanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2018/07/2018-11-01_Spriedums.pdf#search=

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētājas palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv,

67830749, 26200580